

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä (HE 121/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kulttuuriasiainneuvos Petra Havu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Rami Sampalahti, opetus- ja kulttuuriministeriö
- taiteen tukemisen päällikkö Esa Rantanen, Taiteen edistämiskeskus
- lakiasiainjohtaja Karoliina Kiuru, Keva

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Forum Artis ry
- Suomen Taiteilijaseura

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä. Sivistysvaliokunta pitää periaatteellisesti tärkeänä sitä, että hallituksen esityksessä ehdotetaan ylimääräisiä taiteilijaeläkkeitä koskevien säännösten saattamista lain tasolle. Lakiehdotus säilyttää ylimääräisen taiteilijaeläkejärjestelmän perusluonteen ennallaan, mutta se sisältää eräitä tärkeitä täsmennyksiä verrattuna nykyiseen säädökseen. Valiokunta pitää erittäin kannatettavana, että lakiehdotukseen on sisällytetty periaatteet täyden tai osaeläkkeen määräytymisestä ja eläkkeen epäämisestä taloudellisin perustein. Näitä koskeva laskennallinen peruste on ehdotuksessa selkeästi todettu. Eläkkeiden hakumenettelyyn ja päätöksentekoon liittyvät tehtävät siirtyvät esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriöstä Taiteen edistämiskeskukselle (jälj. Taike).

Valiokunta korostaa, että harkinnanvaraisen myöntöperusteen ja myönnettävien eläkkeiden rajallisen määrän vuoksi ylimääräinen taiteilijaeläkejärjestelmä voi toimia vain täydentävänä eläkejärjestelmänä. Se ei tarjoa kokonaisvaltaista eläketurvaratkaisua taiteilijoiden laajalle ammatti-

Valiokunnan lausunto SiVL 1/2016 vp

kunnalle, jonka tulonmuodostus ja eläketurvaratkaisut ovat hyvin vaihtelevia. Jatkossa on edelleen kiinnitettävä huomiota taiteilijoiden sekä muiden itsensätyöllistäjien toimeentulomahdollisuuksien kehittämiseen ja sosiaali- ja eläketurvajärjestelmän rakentamiseen siten, että oman eläkkeen kerryttäminen ilman kannustinloukkuja on mahdollista. Valiokunta korostaa, että elävä ja kehittyvä taide Suomessa edellyttää taitelijoiden toimeentulon turvaamista.

Ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden merkitys. Sivistysvaliokunta toteaa, että ylimääräinen taiteilijaeläke on valtion tunnustus eläkkeen saajan ansiokkaasta toiminnasta luovana tai esittävänä taiteilijana (1 §:n 1 mom.). Ylimääräisellä taiteilijaeläkkeellä on tärkeä merkitys ja arvostettu asema taiteilijakunnan keskuudessa. Eläkkeen saantiin liittyvä arvostuksen osoitus edellyttää hakijan taiteellisen toiminnan arviointia ja hakijoiden taiteellisten ansioiden keskinäistä vertailua. Tätä varten tulee hallituksen esityksen mukaan Taiteen edistämiskeskuksen pyytää asianomaisen taiteenalan valtion taidetoimikunnan lausunto (4 §). Menettely vastaa aiempaa käytäntöä. Valiokunta korostaa hakijoiden taiteellisten saavutusten ja ansioiden syvällistä, tarkkaa ja tasapuolista arviointia.

Ilman vakituista ansiotuloa toimivilla taiteilijoilla lakisääteinen eläketurva jää usein hyvin alhaiseksi, ja näille hakijoille eläkkeen merkitys oman talouden turvaamisessa on keskeinen. Tämä koskee erityisesti eri visuaalisten alojen taiteilijoita, kirjailijoita ja muita ilman työsuhdetta työskenteleviä taiteilijoita. Taiteilijaeläkkeitä on vuoden 2015 lopussa maksussa kaikkiaan 1 061 henkilölle. Arvio taiteilijaeläkemenoista on vuonna 2015 noin 14,4 miljoonaa euroa. Ylimääräinen taiteilijaeläke on 1 328,69 euroa kuukaudessa, ja osaeläke on puolet täyden eläkkeen määrästä (3 §).

Hallituksen esityksen mukaan hakijan verotuksessa vahvistetut eläke- ja muut pysyvät tulot kansaneläketuloa lukuun ottamatta vaikuttavat siihen, myönnetäänkö eläke täysimääräisenä vai osaeläkkeenä vai myönnetäänkö eläkettä lainkaan (2 §). Ansiokkaasta taiteellisesta toiminnasta huolimatta taloudellinen tarkastelu voi siis johtaa siihen, että eläkettä ei myönnetä. Valiokunta pitää tärkeänä, että eläkkeen saamisen arvioinnissa tarkasteluun voidaan tasapuolisesti ja kattavasti ottaa kaikki hakijan eläke- ja muut pysyvät tulot.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin tarve muuttaa nykyistä käytäntöä taiteilijaeläkkeen ja takuueläkkeen yhteensovittamisessa siten, että tulevaisuudessa taiteilijaeläke ei pienentäisi takuueläkettä. Sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta harkitsee ehdotuksen toteuttamismahdollisuuksia.

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että terveydentilasta johtuva pysyvä työkyvyttömyys voidaan katsoa erityiseksi syyksi myöntää eläke alle 60-vuotiaalle hakijalle. Työkyvyttömyys arvioidaan lääkärintodistuksen perusteella. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä, ja sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että nykyinen käytäntö voi tältä osin jatkua, vaikkakaan työkyvyttömyyttä ei suoraan mainita lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentissa esimerkkinä siinä tarkoitettua erityisestä syystä.

Myönnettävien uusien eläkkeiden määrä. Myönnettävien uusien eläkkeiden ja korotettavien osaeläkkeiden lukumäärä vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa (51 kpl vuonna 2016). Talousarvion käsittely antaa siten tarvittaessa mahdollisuuden myönnettävien uusien eläkkeiden

Valiokunnan lausunto SiVL 1/2016 vp

lukumäärän tarkistamiseen. Valiokunnan saamassa asiantuntijaselvityksessä on ehdotettu uusien eläkkeiden määrän nostamista sataan. Valiokunta toteaa, että vuosittainen eläkehakemusten suuri määrä (n. 500/vuosi) osoittaa, että ylimääräiselle taiteilijaeläkkeelle on tarvetta. Suurten ikäluokkien eläköityminen lisää tarvetta tarkistaa myönnettävien eläkkeiden määrää.

Taiken asema uudistuksessa. Hakemusten käsittely ja päätösten valmistelu tulevat edellyttämään virastolta tiivistä yhteistyötä Kevan kanssa. Lakiesityksen perusteluissa on todettu, että opetus- ja kulttuuriministeriön tarkoituksena on antaa lisääntyviä tehtäviä varten tarvittava resurssi Taikelle. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että tässä tarkoitettu resurssilisäys mahdollistaa eläkehakemusten joustavan ja asiantuntevan käsittelyn Taikessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.2.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine